

Justitiekammarens betänkande

1979/80: 34

med anledning av propositionen 1979/80: 100 såvitt gäller anslag till kriminalvården jämte motioner

ANDRA HUVUDDITELN

1. **Plan för förändringar i lokalanstaltsorganisationen.** I propositionen 1979/80: 100 bilaga 5 (justitiedepartementet) presenteras under punkten E. Kriminalvården (s. 68—72) en plan för förändringar i lokalanstaltsorganisationen. I anslutning härtill har regeringen föreslagit riksdagen att godkänna planen som en principplan för fortsatta förändringar i lokalanstaltsorganisationen.

Utskottet

Chefen för justitiedepartementet tillsatte år 1977 en arbetsgrupp med uppgift att göra en översyn av anstaltsbeståndet inom kriminalvården. En utgångspunkt för arbetet skulle vara de riktlinjer som fastslogs genom 1973 års kriminalvårdsreform. Arbetsgruppen avlämnade år 1979 promemorian (Ds Ju 1979: 9) Platstillgång och platsbehov vid kriminalvårdens anstalter. Promemorian har remissbehandlats.

Arbetsgruppen har funnit att det platsantal (4 226) som kriminalvården förfogar över är otillräckligt. Gruppen föreslår en utbyggnad med omkring 400 lokalanstaltsplatser. Vidare bör enligt arbetsgruppens mening de nuvarande 127 lokalanstaltsplatserna på Härlanda och Härnösand tas i bruk som riksanstaltsplatser. Förslaget till utbyggnad av lokalanstalterna bygger på en av arbetsgruppen företagen undersökning rörande behovet av sådana anstalter i olika delar av landet. På grundval av denna undersökning föreslår arbetsgruppen att sex anstalter uppförs i Stockholmsområdet, två i vardera Malmö- och Göteborgsområdet samt en i envar av orterna Uddevalla, Borås Jönköping och Karlskoga. Dessutom föreslås att en anstalt uppförs i envar av Linköpings-, Västerås- och Härnösandsregionerna. I fråga om femton orter föreslår arbetsgruppen att där belägna föråldrade cellfängelser byts ut mot nya anstalter. Sex befintliga anstalter bör enligt arbetsgruppen rustas upp. Beträffande några av dessa bör i samband därmed också platsantalet reduceras. Arbetsgruppens förslag till plan för förändringar i lokalanstaltsorganisationen framgår av nedanstående tabell.

Förslag till plan för förändringar i lokalanstaltsorganisationen

Region/ lokanstalt	Behålls oföränd- rad	Rustas upp	Ersätts med ny anstalt	Läggs ned	Överförs till annan region/ ändras till riks- anstalt	Åtgärd genom- förs/ny anstalt tas i bruk år
STOCKHOLMSREGIONEN						
Asptuna	40 pl	X				
Hageby	45 pl	X				
Håga	42 pl		X			
Nacka	8 pl	X				
Svartsjö	80 pl			40 pl		1984
<i>Utbyggnad</i>						
Stockholm 1	42 pl					1982
Stockholm 2	42 pl					1982
Stockholm 3	42 pl					1984
Stockholm 4	42 pl					1984
Stockholm 5	42 pl					1986
Stockholm 6	42 pl					1987
UPPSALAREGIONEN						
Uppsala	44 pl		Uppsala	42 pl		1984
Uppsala- Studiegården	20 pl	X				
Vängdalen	36 pl	X				
Åby	60 pl			X		1986
NYKÖPINGSREGIONEN						
Djupvik	59 pl	40 pl		19 pl		
Lärbro	40 pl			X		1982
Nyköping	31 pl		Nyköping	42 pl		1984
Valla	40 pl	X				
Visby	20 pl		Visby	31 pl		1985
LINKÖPINGSREGIONEN						
Aspliden	10 pl	X				
Stångebro	10 pl	X				
Västervik	36 pl	X				
Ödevata	60 pl	40 pl		20 pl		1988
<i>Utbyggnad</i>						
en lokalan- stalt	42 pl					1988
VÄXJÖREGIONEN						
Singshult	60 pl			X		1985
Torhult	30 pl				till Bor- råsregio- nen	1985
Växjö	57 pl		Växjö 31 pl Karlskrona 31 pl (ersätter nuvarande Karlskronaanstalten)		från Mal- möregio- nen	1988
<i>Utbyggnad</i>						
Jönköping	42 pl					1985
MALMÖREGIONEN						
Helsingborg	42 pl	X				
Hildero	18 pl	X				
Karlskrona	35 pl		(Karlskrona 31 pl)		till Växjö- regionen	1986
Kristianstad	41 pl		Kristianstad 42 pl			1982
Stångby	40 pl	X				
Tygelsjö	41 pl	X				
Ystad	31 pl		Ystad 31 pl			1987
Österport	18 pl	X				
<i>Utbyggnad</i>						
Malmö 1	42 pl					1984
Malmö 2	42 pl					1988

Region/ lokalanstalt	Behålls oförändrad	Rustas upp	Ersätts med ny anstalt	Läggs ned	Överförs till annan region/ ändras till riks- anstalt	Åtgärd genom- förs/ny anstalt tas i bruk år
GÖTEBORGSREGIONEN						
Halmstad 22 pl			Halmstad 42 pl			1985
Härlanda 112 pl					riksan- stalt	1986
Lindome 40 pl	X					
Mäshult 35 pl		X				
Smälteryd 40 pl		X				
Västergården 60 pl				X		1987
Ytterby 18 pl	X					
<i>Utbyggnad</i>						
Göteborg 1 42 pl						1986
Göteborg 2 42 pl						1986
Uddevalla 31 pl						1987
BORÅSREGIONEN						
Mariestad 109 pl			Mariestad 42 pl			1988
Ollestad 40 pl				X		1982
Vänersborg 43 pl			Vänersborg 42 pl			1984
(Torhult 30 pl)	X				från Växjöre- gionen	1985
<i>Utbyggnad</i>						
Borås 42 pl						1982
ÖREBROREGIONEN						
Båtshagen 15 pl	X					
Lerbäck 20 pl		X				
Orretorp 41 pl	X					
Skåltjärns- hyttan 35 pl				X		1982
<i>Utbyggnad</i>						
Karlskoga 42 pl						1982
VÄSTERÅSREGIONEN						
Falun 35 pl			Falun 42 pl			1986
Majorshagen 60 pl	40 pl			20 pl		1988
Västerås 39 pl			Västerås 42 pl			1987
<i>Utbyggnad</i>						
En lokalan- stalt 42 pl						1988
GÄVLERREGIONEN						
Gävle 38 pl			Gävle 42 pl			1983
Hudiksvall 26 pl			Hudiksvall 42 pl			1985
HÄRNÖSANDSREGIONEN						
Bergsåker 40 pl	X					
Härnösand 15 pl					riksan- stalt	1984
<i>Utbyggnad</i>						
en lokalan- stalt 31 pl						1984
Östersund 10 pl						1987
UMEÅREGIONEN						
Haparanda 34 pl	X					
Luleå 31 pl	X					
Sörbyn 40 pl	X					
Umeå 22 pl			Umeå 31 pl			1981
	813 pl	177 pl	575 pl			

Vid sin presentation av planen uttalar departementschefen att han anser det nödvändigt att förutsättningar skapas för en mera långsiktig planering av anstaltsbeståndet. Härför talar enligt departementschefen både hänsynen till personalen vid anstalterna och möjligheterna att genom en plan minska riskerna för felaktiga investeringar. Departementschefen anser att arbetsgruppens förslag till plan för förändringar i lokalanstaltsorganisationen i huvudsak kan läggas till grund för en sådan långsiktig planering som erfordras.

Utskottet ansluter sig till departementschefens bedömningar och tillstyrker att riksdagen godkänner planen. I likhet med departementschefen anser utskottet att tidsangivelserna i planen bör ses som riktpunkter och att planen fortlöpande bör revideras allteftersom förutsättningarna för den ändras. Framtida förändringar i planen bör i lämpligt sammanhang underställas riksdagen.

Utskottet hemställer

att riksdagen godkänner den i propositionen presenterade planen som en principplan för fortsatta förändringar i lokalanstaltsorganisationen.

2. **Kriminalvårdsstyrelsen.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten E 1 (s. 82—85) och hemställer

att riksdagen till *Kriminalvårdsstyrelsen* för budgetåret 1980/81 anvisar ett förslagsanslag av 58 121 000 kr.

3. **Kriminalvårdsanstalterna.** Regeringen har under punkten E 2 (s. 85—90) föreslagit riksdagen att dels godkänna den i propositionen beräknade resultaträkningen för förvaltning av fastigheter, dels till Kriminalvårdsanstalterna för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 863 280 000 kr.

Motioner

I motionen 1979/80: 412 av Marie-Ann Johansson m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen hos regeringen begär förslag om försöksverksamhet med medborgarvittnen och med fast stationerad personal från de sociala myndigheterna vid de allmänna häktena.

I motionen 1979/80: 474 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen uttalar sig för och hos regeringen hemställer om åtgärder och förslag i syfte att åstadkomma en radikal förändring av situationen på landets kriminalvårdsanstalter i enlighet med vad som anförts i motionen.

Enligt motionärernas mening bör i första hand följande punkter förverkligas med det snaraste:

1. ett erkännande av FFCO som förhandlingspart i kriminalpolitiska frågor,
2. isoleringsstraffets avskaffande och avskaffande av isolering som behandlingsmetod inom kriminalvården,
3. att inrättandet av drogfria avdelningar på fängelserna underlättas,
4. förbättrade permissionsmöjligheter och medveten användning av permissioner i rehabiliteringssyfte,
5. senare inlåsning på kvällarna,
6. genomförande av systemet med marknadsmässiga löner,
7. kraftigt förbättrade studiemöjligheter, vad gäller både teoretiska och yrkesinriktade studier,
8. bättre och tätare kontakter med organisationer och människor utanför fängelserna,
9. ett snabbare förverkligande av lokalanstaltssystemet,
10. att de utländska fångarnas permissionsbestämmelser och fritidsaktiviteter ges ett reellt innehåll.

I motionen 1979/80: 1114 av Birgitta Johansson m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen framhållits angående kriminalvårdsanstalten i Tidaholm.

Motionärerna föreslår att en tidsplan skall läggas fram när det gäller byggandet av mindre anstaltsavdelningar vid kriminalvårdsanstalten i Tidaholm.

I motionen 1979/80: 1118 av Inger Lindquist m. fl. (m) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering av försöken med s. k. narkotikafri kriminalvård (yrkandet 4).

I motionen 1979/80: 1119 av Lisa Mattson (s) och Arne Nygren (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att minska isoleringsåtgärderna och öka gemenskapen på kriminalvårdsanstalterna.

Enligt motionärerna bör riksdagen, mera konkret än vad som redovisas i propositionen, lägga fast målsättningar för att förslagen i betänkandet (SOU 1979: 4) Avskildhet och gemenskap inom kriminalvården skall kunna genomföras så snart beläggningssituationen och andra förhållanden medger det.

I motionen 1979/80: 1121 av Ivan Svanström m. fl. (c) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att ytterligare en medelstor rixanstalt och några lokalanstalter i storstadsområden reserveras för intagna som ej tidigare varit i kontakt med narkotika (yrkandet 2).

I motionen 1979/80: 1606 av Gabriel Romanus (fp) och Jörgen Ullenhag (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag som ger regeringen rätt att medge rutinmässiga urinprov inom kriminalvårdsanstalterna för att upptäcka narkotikamissbruk.

Utskottet

Under denna punkt föreslås att riksdagen till kriminalvårdsanstalterna anvisar ett förslagsanslag av 863 280 000 kr., vilket innebär en höjning i förhållande till anslaget för innevarande budgetår med 157 174 000 kr. Av det ökade anslaget hänför sig 96 620 000 kr. till utgifter för arbetsdriften som tidigare anvisats på särskild stat, specialstaten för jordbruks- och verkstadsdriften. Enligt regeringens förslag beräknas medel för fyra nya tjänster som översköterska samt för tolv nya tjänster för kökspersonal. Vidare beräknas ytterligare medel för vissa personalförstärkningar, för vilka behov kan uppkomma.

Under denna punkt redogör departementschefen för en av honom beräknad resultaträkning för förvaltning av fastigheter inom kriminalvården. I anslutning härtill föreslås riksdagen godkänna den beräknade resultaträkningen.

I propositionen (s. 72—82) redovisar departementschefen sina överväganden med anledning av isoleringsutredningens i mars 1979 avlämnade betänkande (SOU 1979: 4) Avskildhet och gemenskap inom kriminalvården. Redovisningen avser utredningens förslag till förebyggande och alternativa åtgärder i den mån förslagen har budgetmässiga konsekvenser. Frågan om ändrad lagstiftning på grundval av betänkandet bereds f. n. inom justitiedepartementet med sikte på att förslag i ämnet skall kunna föreläggas riksdagen senare under år 1980.

I likhet med utredningen och remissinstanserna anser departementschefen det klarlagt att förutsättningar f. n. saknas för att helt avvara isoleringsåtgärder inom kriminalvården. Han delar emellertid också uppfattningen att det är angeläget att användningen av sådana åtgärder begränsas i all möjlig utsträckning. Enligt departementschefens mening har utredningen pekat på en rad för kriminalvården angelägna önskemål; med hänsyn till den återhållsamhet som i nuvarande statsfinansiella läge måste iaktas i fråga om nya åtaganden kan visserligen de mera kostnadskrävande förslagen inte genomföras f. n. Enligt departementschefens mening kommer dock flertalet av de förslag som inte kan förverkligas omedelbart att vara till god ledning vid den fortsatta planeringen av anstaltsvården.

Departementschefen berör i sin fortsatta framställning frågor om bostadsavdelningarnas storlek, marknadsanpassad arbetsersättning, intagnas fritidsverksamhet och kontakt med yttrevärlden, specialavdelningarna, sjukvården, mjukisolerade celler, placering i enrum och tillnyktringsrum.

Önskemål i anslutning till de sålunda berörda frågorna tas upp i motionerna 474, 1114 och 1119.

I motionen 474 begärs att isoleringsstraffet och användande av isolering som behandlingsmetod skall avskaffas.

Utskottet har vid behandlingen av likartade motionsönskemål tidigare

år (JuU 1977/78: 31, 1978/79: 32) hänvisat till att möjligheten att använda isolering som disciplinärt bestraffningsmedel har avskaffats genom ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt år 1976 (prop. 1975/76: 165, JuU 43, rskr 373) samt till det då pågående arbetet inom isoleringsutredningen.

Utskottet delar utredningens och departementschefens uppfattning att förutsättningar f. n. saknas att helt avvara isoleringsåtgärder inom kriminalvården. Frågan om ändrad lagstiftning rörande förutsättningarna för sådana åtgärder kommer som nyss har nämnts att senare i år föreläggas riksdagen i en proposition grundad på isoleringsutredningens förslag i dessa hänseenden. Yrkandet i motionen 474 i denna del bör ej föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

I motionen 1114 rörande förhållandena vid kriminalvårdsanstalten Tidaholm framhålls att det krävs mindre anstaltsavdelningar för att arbetsmiljön skall kunna förbättras. Enligt motionärerna bör en tidsplan läggas fram för byggande av mindre anstaltsavdelningar i Tidaholm.

Frågan om bostadsavdelningarnas storlek på kriminalvårdsanstalterna har behandlats av den förut nämnda arbetsgruppen för översyn av anstaltsbeståndet inom kriminalvården. Arbetsgruppen har därvid bl. a. förordat att mindre avdelningar inrättas i första hand vid anstalterna Hall, Tidaholm och Norrtälje, så snart platsituationen medger det. Departementschefen uttalar i propositionen att han ansluter sig till arbetsgruppens uppfattning men att den nuvarande beläggningssituationen enligt hans mening inte medger de platsreduceringar som inrättande av mindre avdelningar skulle kräva. Han pekar emellertid på att vidtagna och planerade lagändringar beträffande bl. a. villkorlig frigivning är och kan komma att bli ägnade att minska beläggningen på anstalterna.

Anstalten Tidaholm är en sluten rixanstalt med nominellt 173 platser. Anstalten planerades och uppfördes under 1950-talet. Den var avsedd för ett klientel som förutsattes göra en produktiv insats under förhållanden som så långt som möjligt överensstämde med dem som råder i en modern storindustri. Personalen dimensionerades med hänsyn till den relativt godartade klientelsammansättning som var aktuell för dessa anstalter. Med hänsyn till att det under senare år skett en ökning av antalet intagna med långa verkställighetstider och med narkotikaproblem och andra psykiska och sociala störningar föreslog kriminalvårdsstyrelsen redan för budgetåret 1979/80 en omorganisation av anstalten Tidaholm liksom av anstalten Norrtälje som innebar en reduktion av platsantalet och förstärkning av personalen (projekt Mindre anstaltsavdelningar). Medel för budgetåret 1980/81 inte beräknats för ändamålet.

Frågan om genomförande av projektet Mindre anstaltsavdelningar prövades av utskottet under behandlingen av anslagen till kriminalvården vid de båda senaste riksmötena (JuU 1977/78: 31 s. 5, 1978/79: 32

s. 16). Utskottet ställde sig därvid i princip bakom önskemålet att åstadkomma förbättringar för personal och intagna vid anstalterna Tidaholm och Norrtälje. Med hänsyn till budgetläget ville utskottet dock inte förorda att projektet genomfördes. Utskottet hänvisade förra året också till att beläggningsutvecklingen var sådan att antalet platser ej borde reduceras utan att ytterligare platser inrättades någon annanstans. Utskottet underströk också angelägenheten av att förbättringar eftersträvas inom givna ramar.

Enligt utskottets mening medger budgetläget inte heller i år att medel beräknas för förbättringar i enlighet med projektet Mindre anstaltsavdelningar. Som framhålls av departementschefen medger vidare inte den nuvarande beläggningssituationen de platsreduceringar som krävs för att inrätta mindre avdelningar. Emellertid är det som framgår av såväl isoleringsutredningens som arbetsgruppens överväganden angeläget från behandlingssynpunkt att sådana platsreduceringar görs. Utskottet utgår med hänsyn härtill från att frågan prioriteras i den fortsatta planeringen av anstaltsbeståndet. Någon särskild tidsplan i enlighet med förslaget i motionen 1114 erfordras inte enligt utskottets mening.

Med dessa uttalanden avstyrker utskottet bifall till motionen 1114.

Frågan om bostadsavdelningarnas storlek berörs också i motionen 1119. I motionen anføres att riksdagen bör ange en klar målsättning att avdelningsstorleken bör minskas enligt isoleringsutredningens förslag så snart beläggningssituationen medger det. Samtidigt bör enligt motionärerna personalbemanningen prövas. Riksdagens mening i denna fråga bör enligt motionsyrkandet ges regeringen till känna.

Enligt utskottets mening och i linje med vad som anförts ovan beträffande Tidaholmsanstalten torde allmän enighet råda om värdet såväl för de intagna som för personalen av mindre anstaltsavdelningar. Stora bostadsavdelningar leder sålunda som isoleringsutredningen framhåller lättare än små till allmän oro och till motsättningar inte bara mellan intagna och personal utan även mellan intagna inbördes; en reduktion av platsantalet på slutna anstalter för svårbehandlat klientel är därför en åtgärd som i hög grad är ägnad att minska användandet av avskildhetsåtgärder. I enlighet med vad som föreslås av isoleringsutredningen bör med hänsyn till det anförda eftersträvas att platsantalet per avdelning inte blir större än vad som bedöms lämpligt med hänsyn till behovet av inbördes umgänge mellan de intagna och deras rörelsefrihet. Mindre anstaltsavdelningar bör som isoleringsutredningen och arbetsgruppen förordat, så snart beläggningssituationen medger det, inrättas i första hand i Hall, Tidaholm och Norrtälje. Med hänsyn till departementschefens uttalande i propositionen att han också delar denna uppfattning saknas enligt utskottets mening anledning till någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av yrkandet i denna del i motionen 1119.

I motionen 474 uttalar motionärerna att systemet med marknadsmässiga löner inom kriminalvården snarast måste förverkligas.

Utskottet har tidigare uttalat sin anslutning till uppfattningen att marknadsanpassad arbetsersättning är av värde från flera synpunkter (JuU 1975/76: 28, 1978/79: 32). Förutsättningarna för en vidgad verksamhet med en sådan ersättning utreds av en år 1979 tillkallad kommitté (Ju 1979: 08) om marknadsanpassad arbetsersättning till intagna i kriminalvårdsanstalter m. m. Kommittén skall bl. a. pröva ett förslag i ämnet av kriminalvårdsstyrelsen som isoleringsutredningen har ställt sig bakom. (Direktiv för utredningen, se 1980 års kommittéberättelse del II s. 71.) Yrkandet i motionen 474 rörande marknadsanpassad arbetsersättning bör med hänsyn till det pågående utredningsarbetet inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

I motionen 1119 tar motionärerna upp isoleringsutredningens förslag rörande fritidsverksamhet och kontakt med yttervärlden.

Utredningen föreslog bl. a. inrättande av 14 tjänster för fritidsassistenter vid vissa större lokal- och rixanstalter i utbyte mot nuvarande sex arvodestjänster för fritidsledare. Vidare föreslog utredningen att beledsagade permissioner skulle användas mera samt att flera telefonautomater skulle installeras. Departementschefen uttalar i propositionen att han i nuvarande budgetläge inte anser sig kunna tillstyrka förslag om utökning av antalet fritidsassistenter. Han delar utredningens uppfattning att intagna som av olika skäl inte kan beviljas permission på egen hand bör i den utsträckning som är lämpligt och praktiskt möjligt beredas tillfälle till bevakade eller beledsagade permissioner. När det gäller installation av telefonautomater bör enligt departementschefen principen självklart vara att de intagna skall ha tillgång till telefon om inte särskilt starka skäl talar emot det.

Enligt motionärernas mening bör tills nya tjänster för fritidsassistenter kunnat inrättas ett utbyte mot nuvarande arvodestjänster för fritidsledare kunna övervägas. Motionärerna anser vidare att riksdagen bör ange en klar målsättning om personalförstärkning för att möjliggöra beledsagade permissioner och utökning av antalet telefonautomater. Slutligen bör enligt motionärerna insatserna med utbyggd fritidsverksamhet som ett led i åtgärderna mot narkotikamissbruket på anstalterna prövas mycket positivt.

Önskemål om bättre och tätare kontakter med organisationer och människor utanför anstalterna framförs också i motionen 474.

Utskottet delar isoleringsutredningens och motionärernas uppfattning om värdet av insatser för de intagnas fritidsverksamhet. En ökning av antalet fritidsassistenter och ökade medel över huvud taget för fritidsverksamheten är mot denna bakgrund ett angeläget önskemål. I enlighet med vad departementschefen uttalar hindrar emellertid budgetläget att detta önskemål tillgodoses f. n. Detsamma gäller önskemålet om

ökad personal för beledsagade permissioner. Frågan om installation av telefonautomater bör, såsom departementschefen anför, prövas av kriminalvårdsstyrelsen från fall till fall. Härvid bör i linje med motionsönskemålet beaktas telefonernas betydelse för att bryta de intagnas isolering. Någon åtgärd från riksdagens sida är enligt utskottets mening ej erforderlig med anledning av motionerna 474 och 1119 i nu berörda delar.

I motionen 474 framställs också önskemål om senare kvällsinlåsning på slutan anstalt. Isoleringsutredningen ansåg att den nuvarande tidpunkten för kvällsinlåsning, kl. 20.00, utgjorde hinder för många tänkbara fritidsaktiviteter. Med hänsyn till de prioriteringar som måste göras i dagens statsfinansiella läge och till att de negativa effekterna av den nuvarande ordningen är högst begränsade ville utredningen dock inte föreslå ett omedelbart senareläggande av kvällsinlåsningen. Utskottet delar liksom departementschefen utredningens uppfattning i denna fråga. Motionen 474 i denna del bör därför inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

I motionen 474 begärs också att FFCO (Förenade Fångars Centralorganisation) erkänns som förhandlingspart i kriminalpolitiska frågor. Motsvarande yrkanden har behandlats av utskottet 1978 och 1979 (JuU 1977/78: 31, 1978/79: 32). Utskottet har åberopat att förhållandet mellan intagna och kriminalvårdsstyrelsen inte är ett partsförhållande i arbetsrättslig mening. Lagen om medbestämmande i arbetslivet, som är tillämplig på förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, utgjorde därför inte stöd för förenings- eller förhandlingsrätt, och en organisation av intagna kunde ej tillerkännas sådan förenings- och förhandlingsrätt som tillkommer arbetstagarorganisation enligt medbestämmandelagen. Det beskrivna rättsläget var enligt utskottets mening en naturlig konsekvens av de grundläggande tvångsmomenten i kriminalvården, och någon ändring härvidlag kunde inte komma i fråga. Det sagda hindrade inte, uttalade utskottet vidare, att de intagna inom ramen för reglerna i 36 § lagen om kriminalvård i anstalt borde ges möjlighet att påverka sin situation så långt förhållandena det medger.

Frågan om intagnas inflytande har också behandlats av utredningen om personalens arbetsuppgifter vid kriminalvårdens anstalter i betänkandet (SOU 1977: 76) Personalen vid kriminalvårdens anstalter samt i isoleringsutredningens betänkande.

I det förstnämnda betänkandet uttalas bl. a. att de intagna på en avdelning bör uppmuntras att i lämpliga organisatoriska former ta sig an frågor som rör dem gemensamt, t. ex. angående fritidsaktiviteter och ordningen på avdelningen. Erfarenheter från anstalter visar enligt utredningen att sådan verksamhet och även medverkan i förtroenderåd och samrådsorgan ger de intagna ökat självförtroende och underlättar deras kontakter med andra människor. Det är dock, påpekar utredningen,

av vikt att man för de intagna klart anger gränserna för medinflytande så att deras medverkan inte byggs upp på falska föreställningar om "anstaltsdemokrati".

Isoleringsutredningen uttalar att medinflytande för de intagna i behandlingsfrågor kan ha betydelse för deras rehabilitering och att erfarenheter av förtroenderådsverksamhet kan stärka deltagarnas självförtroende och göra dem mera skickade att möta samhället efter frigivningen. Enligt utredningen är det angeläget att samrådsverksamheten vid anstalterna får så fasta organisatoriska former som möjligt; följden kan annars bli individuella och andra oorganiserade aktioner, vilket kan leda till ökat behov av sanktioner och tvångsingripanden. Det bör enligt utredningen ankomma på kriminalvårdsstyrelsen att bära det yttersta ansvaret för att bestämmelserna i 36 § lagen om kriminalvård i anstalt tillämpas vid anstalterna.

Utskottet vidhåller sina tidigare ställningstaganden. Önskemålet i motionen 474 i denna del bör ej vinna riksdagens bifall.

I motionen 474 begärs också att permissionsmöjligheterna förbättras, att permissioner medvetet används i rehabiliteringssyfte samt att permissionsbestämmelser och fritidsaktiviteter för utländska intagna skall ges ett reellt innehåll.

Lagen om kriminalvård i anstalt innehåller en rad särskilda bestämmelser som innebär att en intagen på olika sätt kan medges att få vistas utom anstalt under en del av verkställighetstiden. Som regel är en förutsättning för ett sådant medgivande att det kan antas underlätta den intagnes anpassning i samhället. Regler om s. k. frigång finns i 11 §. I 14 § finns bestämmelser om deltagande i fritidsaktiviteter utom anstalten. I 7 och 32 §§ finns bestämmelser om permission. Enligt 32 § får s. k. korttidspermission beviljas intagen om inte påtaglig fara för fortsatt brottslig verksamhet eller avsevärd fara för annat missbruk föreligger. Intagen som har dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer och som placerats i slutan stalt får beviljas korttidspermission endast om synnerliga skäl föreligger till det. Beslut om frigång, vistelse utanför anstalt och korttidspermission fattas av kriminalvårdsstyrelsen eller av regionchef eller riksanstaltschef till vilken beslutsbefogenheten har delegerats.

Permissionsreglerna har senast ändrats genom lagstiftning år 1978 (prop. 1978/79: 62, JuU 15, rskr 90).

Regeringen har nyligen bemyndigat chefen för justitiedepartementet att tillkalla en utredare med uppdrag att undersöka vissa frågor rörande permission från kriminalvårdsanstalter. I direktiven till utredaren anför chefen för justitiedepartementet att permissioner och de övriga möjligheter som finns för de intagna att under anstaltstiden hålla kontakt med yttrevärlden fyller en betydelsefull funktion som led i kriminalvårdens åtgärder för att underlätta de intagnas anpassning i samhället och mot-

verka skadliga följder av frihetsberövandet. Klart är samtidigt enligt vad som uttalas i direktiven att tillämpningen av dessa institut måste ske under beaktande av att kravet på samhällsskydd tillgodoses. Den avvägning mellan olika synpunkter som sålunda måste ske vid den praktiska tillämpningen i de ärenden det här gäller representerar enligt departementschefen en av de svåraste men samtidigt en av de från allmän synpunkt mest betydelsefulla uppgifterna för kriminalvården; frågan är av sådan vikt att departementschefen anser det motiverat att nu skaffa underlag för en bedömning av om gällande föreskrifter innefattar en ändamålsenlig lösning av problemen.

Med hänsyn till att permissionsreglerna nyligen prövats av riksdagen och till den i dagarna inledda undersökningen rörande dessa regler saknas enligt utskottets mening skäl till någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsönskemålen i nu berörd del.

I motionen 474 begärs vidare kraftigt förbättrade studiemöjligheter inom kriminalvården, när det gäller både teoretiska och yrkesinriktade studier.

Ansvaret för yrkesutbildningen inom kriminalvården åvilar arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen. Maskiner, verktyg, undervisningsmateriel och lärare tillhandahålls av närmaste center för arbetsmarknadsutbildning. Yrkesutbildningen i arbetsmarknadsverkets regi avser verkstadsmekanik, byggnadsteknik, träindustri samt el- och teleteknik. Utöver den yrkesutbildningen finns möjlighet att delta i yrkesinriktade utbildningar i kriminalvårdens eller den kommunala vuxenutbildningens regi, avseende exempelvis skogsarbete, lokalvård och hemteknik.

Den teoretiska studieverksamheten på anstalterna bedrivs på flera nivåer och avser bl. a. grundskolans mellan- och högstadium, gymnasieutbildning, folkhögskola, akademisk utbildning, studieförbundskurser, svenskurser för invandrare och frigivningskurser. Verksamheten leds av lärare och handledare huvudsakligen från den kommunala vuxenutbildningen. Omkring 200 lärare från denna utbildning är sålunda engagerade i studieverksamheten vid anstalterna. Särskilda studieavdelningar finns vid 15 anstalter och ett häkte. I Uppsala finns en öppen anstalt, Studiegården, med 20 platser som tar emot intagna med relativt långa verkställighetstider. Där förekommer handledda individuella studier på alla nivåer. Gymnasiestudier och frigång till universitet dominerar.

Antalet studerande i anstalt varierade under budgetåret 1978/79 mellan 400 och 500. Totalt deltog under budgetåret ca 1 200 intagna i någon form av utbildning.

Som framhålls i kriminalvårdsstyrelsens anslagsframställning för budgetåret 1980/81 är det kriminalvårdens strävan att de intagna skall ha tillgång till samma urval av undervisning som övriga samhällsmedborgare. Anslagsframställningen innehöll också yrkanden rörande bl. a.

arvodesmedel för studiehandedare som inte har tillgodosetts i regeringens förslag till medelsberäkning. Utskottet finner ej skäl att med anledning av motionsönskemålet i denna del föreslå ändring i medelsberäkningen. Inte heller i övrigt bör önskemålet enligt utskottets mening ge anledning till någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Utskottets ställningstaganden ovan innebär att utskottet avstyrker bifall till de här behandlade yrkandena i motionerna 474 och 1119.

Narkotikasituationen inom kriminalvården uppmärksammas i fyra motioner. I motionen 474 framförs önskemål om inrättande av drogfria avdelningar vid kriminalvårdsanstalterna. I motionen 1118 begärs en utvärdering av försöken med s. k. narkotikafri kriminalvård. I motionen 1121 yrkas att riksdagen hos regeringen begär att ytterligare en medelstor rixanstalt och några lokalanstalter i storstadsområden reserveras för intagna som ej tidigare varit i kontakt med narkotika. Motionärerna uttalar också önskemål om en utvärdering av det s. k. Österåkerprojektet. I motionen 1606 hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag som ger regeringen rätt att medge rutinmässiga urinprov inom kriminalvårdsanstalterna för att upptäcka narkotikamissbruk.

Narkotikasituationen inom kriminalvårdens anstalter, särskilt de slutna rixanstalterna, utgör fortfarande ett stort problem. Redan vidtagna åtgärder för att komma till rätta med narkotikamissbruket inom kriminalvården måste enligt utskottets mening fullföljas med kraft.

Bland åtgärder som vidtagits i detta sammanhang bör i första hand nämnas att medel anslagits för inrättande av en frivillig och drogfri behandlingskedja vid tre anstaltsenheter, det s. k. Österåkerprojektet. Verksamheten påbörjades våren 1978. F. n. disponeras för projektet 48 platser vid kriminalvårdsanstalten Österåker. Intagna som vill delta i behandlingen får förbinda sig att frivilligt lämna urinprov för kontrollanalys så att eventuellt bruk av narkotika kan avslöjas. I behandlingen ingår ett rikt utbud av olika aktiviteter och terapeutiska åtgärder; möjlighet finns att tillfälligt föra över intagna till anstalten Mon i Östhammar och att, som ett sista led i behandlingen, placera de intagna vid den öppna avdelningen Bogesund, belägen i Vaxholm.

Under tiden den 1 februari 1978—den 30 oktober 1979 har 130 dömda intagits på projektets introduktionsavdelning. Av dessa har 98 överförs till någon av projektets övriga avdelningar för fortsatt behandling. Omkring hälften av dem som fortsatt behandlingen efter vistelsen på introduktionsavdelningen har av olika skäl avförs från projektet. Övriga har följt den på Österåkeranstalten uppgjorda behandlingsplanen. I genomsnitt har 30—40 intagna deltagit samtidigt i projektet under året. Det högsta antalet intagna har varit 47.

Försök med narkotikafria avdelningar pågår vid kriminalvårdsanstalterna Hinseberg, Hall och Malmö, sammanlagt 45 platser. För nästa budgetår beräknas medel för en planerad narkotikafri avdelning vid

kriminalvårdsanstalten Härlanda. Verksamheten där beräknas ta sin början under hösten 1980.

I enlighet med uttalanden i propositionen 1977/78: 105 om åtgärder mot narkotikamissbruket har inlets försöksverksamhet som innebär att de intagna i ökad utsträckning differentieras efter sitt narkotikaberoende. Bl. a. kan grova missbrukare vid upprepad narkotikapåverkan skiljas från övriga intagna och placeras på avdelningar eller anstalter med större säkerhetsgrad och slutenhet. En förutsättning för en sådan differentiering är att det objektivt kan fastslås om den intagne är påverkad av narkotika. Den möjlighet härtill som står till buds är urinalys. Genom ändringar i lagen om kriminalvård i anstalt, som trätt i kraft den 1 januari 1979, har skapats laglig möjlighet att vid misstanke om narkotikapåverkan hos intagen avkräva denne urinprov för narkotikanalys (prop. 1978/79: 62, JuU 15, rskr 90).

Här bör också nämnas att verksamheten med visitationspatruller successivt har byggts ut de senaste åren så att det nu finns sammanlagt sju sådana patruller. Varje visitationspatrull består av tre vårdare. Patrullerna är i första hand avsedda för de anstalter där de är stationerade men kan användas på andra anstalter då svårigheter uppkommer att bemästra narkotikasituationen.

Utskottet ställer sig positivt till motionsönskemålen om en utvärdering av Österåkerprojektet; genom en sådan skulle nämligen tillskapas erforderligt underlag för en bedömning av inriktningen av de fortsatta satsningarna på att komma till rätta med narkotikaproblemen inom kriminalvårdens anstalter. Frågan om en sådan utvärdering har nyligen väckts hos regeringen genom en framställning från de fackliga organisationerna inom kriminalvården. Chefen för justitiedepartementet har vid ett frågesvar i kammaren den 11 januari 1980 ställt sig positiv till en utvärdering (riksdagens protokoll 1979/80: 61 s. 58). Någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av yrkandet i detta hänseende i motionen 1118 erfordras enligt utskottets mening inte.

När det gäller önskemålen om narkotikafria enheter vill utskottet peka på den verksamhet vid kriminalvårdsanstalten Härlanda som enligt vad nyss nämnts beräknas ta sin början under hösten 1980. Härigenom kommer önskemålen att tillgodoses delvis. De tillgodoses också på det sättet att organisationen på de nya lokalanstalterna gör det möjligt att grupper om ca fem intagna hålls skilda från övriga intagna. Detta medger en differentiering mellan olika intagna med hänsyn till deras narkotikaberoende. Någon riksdagens åtgärd med anledning av önskemålen i detta hänseende i motionerna 474 och 1121 erfordras inte.

De förut nämnda reglerna om urinprov i lagen om kriminalvård i anstalt innebär att intagen som kan misstänkas vara påverkad av narkotika får föreläggas att lämna urinprov (52 d §). Även utan konkret misstanke kan föreläggande riktas mot den som är intagen i anstalt, där det före-

trädesvis placeras intagna som inte eller endast i ringa mån har tagit befattning med narkotika. Denna regel har tillkommit för att säkerställa att sådana anstalter hålls fria från narkotika.

Önskemålet i motionen 1606 om en ändring av nuvarande ordning i fråga om urinprovskontroller motiveras av angelägenheten av att sådana kontroller bör kunna utföras generellt, rutinmässigt, på samtliga kriminalvårdsanstalter. Liksom motionärerna anser utskottet att det finns skäl att vidga möjligheterna att göra urinprovskontroller. Enligt vad utskottet inhämtat övervägs f. n. i justitiedepartementet ett förslag till lagstiftning i linje med motionärernas önskemål. Förslaget är avsett att föreläggas riksdagen i samband med de lagförslag som förbereds på grundval av det förut nämnda betänkandet (SOU 1979: 4) Avskildhet och gemenskap inom kriminalvården. Med hänsyn till det sagda är någon riksdagens åtgärd med anledning av motionen enligt utskottets mening inte påkallad.

I motionen 412 yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om försöksverksamhet med medborgarvittnen och med fast stationerad personal från de sociala myndigheterna vid de allmänna häktena. Önskemålet beträffande medborgarvittnen framställs mot bakgrund av uttalanden rörande förhållandena på allmänna häktet i Stockholm i justitieombudsmännens (JO:s) ämbetsberättelse till innevarande riksmöte. Förslaget i fråga om personal från de sociala myndigheterna motiveras med att sådan personal skulle kunna informera den intagne om hans rättigheter och vara behjälplig vid kontakter med anhöriga m. m.

De allmänna häktena lyder under kriminalvårdsstyrelsen sedan år 1965. Regler om behandlingen av intagna på häkten ges i lagen (1976: 371) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. och i förordningen (1976: 376) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. Reglerna innebär bl. a. följande.

Häktad skall behandlas så att skadliga följder av frihetsberövandet motverkas. Under förutsättning att den häktade samtycker, skall han om möjligt ges personligt stöd och annan hjälp. Kan hjälp inte ges genom personalen på häktet, skall personundersökare, förtroendeman, skyddskonsulent eller annan berörd myndighet underrättas. Arbetsplikt föreligger inte för häktad, men om möjligt skall han erbjudas arbete eller annan jämförlig sysselsättning under häktningstiden. Han skall också, där så kan ske, ges tillfälle att utföra arbete som han själv skaffat sig. Om utredningsskäl ej lägger hinder i vägen, bör häktad ges möjlighet att genom tidningar, radio och television följa vad som händer i omvärlden. Hans behov av förströelse bör också tillgodoses i skälig omfattning. Häktad får även upprätthålla kontakt med omvärlden genom brev, telefonsamtal och besök, om inte säkerhets- eller utredningsskäl lägger hinder i vägen. Om missbruk inte kan befaras, får häktad tillåtas att lämna häktet för viss kort tid för att besöka närstående som är svårt

sjuk, närvara vid närståendes begravning eller i annat fall om synnerliga skäl föreligger. Under sådan s. k. permission skall den häktade i regel vara ställd under bevakning.

I det kurativa och sociala arbetet på häktena deltar all personal inom häktesorganisationen. Därjämte finns vid de större häktena (Stockholm, Göteborg, Malmö och Hall) särskilda assistenttjänster inrättade för sådant ändamål. I samma syfte arbetar inom häktesorganisationen också personal från frivården. Närmare bestämmelser härom ges i 24 § frivårdsförordningen (1977: 329). Härtill ansluter sig av kriminalvårdsstyrelsen meddelade föreskrifter för verkställighet av frivårdsförordningen (KVVFS 1978: 2) och om frivårdspersonalens medverkan i det kurativa arbetet på häkten och lokalanstalter (FAK 1974: 33). Bestämmelserna innebär bl. a. att ansvar för det kurativa arbetet på häkten åvilar vederbörande skyddskonsulent; tjänsteman hos skyddskonsulenten skall snarast möjligt besöka nyintagna anhållna och häktade för att bl. a. utreda deras behov av kurativa insatser.

Den sedan år 1977 gällande häkteslagstiftningen har underlättat de häktades situation i olika hänseenden, t. ex. genom vidgade möjligheter till socialt stöd, arbete eller annan sysselsättning under häktningstiden, gemenskap mellan intagna i häkte samt kontakter med omvärlden genom massmedia, brevväxling, besök och telefonsamtal. Vid sidan av den författningsmässiga nyregleringen har — i den takt som samhällets resurser medgivit det — förhållandena förbättrats också genom byggnadstekniska förändringar och genom inrättande av flera tjänster. Några åtgärder från statsmakternas sida såvitt gäller motionsönskemålet om personal från de sociala myndigheterna är enligt utskottets mening inte påkallade. Det sagda hindrar inte att utskottet ser positivt på ett ökat engagemang från de lokala sociala organens sida i linje med motionärernas önskemål.

Det uttalande av JO som motionärerna åberopar i fråga om önskemålet om medborgarvittnen hänför sig främst till den visitering som enligt 2 § lagen om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. skall göras på bl. a. häktade senast vid ankomsten till förvaringslokalen.

Enligt JO (ämbetsberättelsen 1979/80 s. 178) skulle det vara av stort värde om man ordnade avvisiteringen på sådant sätt att de intagna skyddas mot otillåten våldsanvändning och personalen skyddas mot obefogade anklagelser. En utväg skulle enligt JO vara att låta utomstående, särskilt utvalda personer, s. k. medborgarvittnen vara närvarande vid avvisiteringen. JO anser att en ordning med medborgarvittnen skulle vara mycket värdefull.

Frågan om användning av medborgarvittnen inom polisväsendet har behandlats av 1975 års polisutredning i dess betänkande (SOU 1979: 6) Polisen. I remissyttrande över betänkandet har kriminalvårdsstyrelsen begärt att systemet med medborgarvittnen skall prövas på allmänna

häktet i Stockholm. Av det sagda framgår att motionsönskemålet i denna del redan är aktualiserat i regeringens kansli, och någon åtgärd från riksdagens sida erfordras enligt utskottets mening därför inte.

Utskottet avstyrker bifall till motionen 412.

Utskottet har ingen erinran mot den av departementschefen beräknade resultaträkningen för förvaltning av fastigheter. Utskottet har heller ingen erinran mot regeringens medelsberäkning under förevarande punkt.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen godkänner den av departementschefen beräknade resultaträkningen för *förvaltning av fastigheter*,
2. att riksdagen beträffande *medelsberäkningen* med bifall till regeringens förslag till *Kriminalvårdsanstalterna* för budgetåret 1980/81 anvisar ett förslagsanslag av 863 280 000 kr.,
3. att riksdagen beträffande *avskaffande av isolering inom kriminalvården* avslår motionen 1979/80: 474 i denna del (delvis),
4. att riksdagen beträffande *mindre anstaltsavdelningar* avslår motionen 1979/80: 1114 och motionen 1979/80: 1119 i denna del (delvis),
5. att riksdagen beträffande *marknadsmässiga löner* avslår motionen 1979/80: 474 i denna del (delvis),
6. att riksdagen beträffande *fritidsverksamhet och kontakter med yttvärlden* avslår motionen 1979/80: 474 i denna del (delvis) och motionen 1979/80: 1119 i denna del (delvis),
7. att riksdagen beträffande *kvällsinläsning* avslår motionen 1979/80: 474 i denna del (delvis),
8. att riksdagen beträffande *Förenade Fångars Centralorganisation* avslår motionen 1979/80: 474 i denna del (delvis),
9. att riksdagen beträffande *förbättrade permissionsmöjligheter m. m.* avslår motionen 1979/80: 474 i denna del (delvis),
10. att riksdagen beträffande *studiemöjligheter inom kriminalvården* avslår motionen 1979/80: 474 i denna del (delvis),
11. att riksdagen beträffande *utvärdering av Österåkerprojektet* avslår motionen 1979/80: 1118 i denna del (yrkandet 4),
12. att riksdagen beträffande *narkotikafria enheter* avslår motionen 1979/80: 474 i denna del (delvis) och motionen 1979/80: 1121 i denna del (yrkandet 2),
13. att riksdagen beträffande *rutinmässiga urinprov* avslår motionen 1979/80: 1606,
14. att riksdagen beträffande *personal vid allmänna häkten* avslår motionen 1979/80: 412 i denna del (delvis),
15. att riksdagen beträffande *medborgarvittnen vid allmänna häkten* avslår motionen 1979/80: 412 i denna del (delvis).

4. **Frivården.** Regeringen har under punkten E 3 (s. 90—92) föreslagit riksdagen att till Frivården för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 160 379 000 kr.

Motion

I motionen 1979/80: 797 av Ella Johnsson (c) och Gunilla André (c) föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om tillsättandet av en arbetsgrupp med uppgift att söka nya möjligheter inom frivården.

Utskottet

Under denna punkt föreslås att riksdagen anvisar ett förslagsanslag av 160 379 000 kr., vilket innebär en höjning i förhållande till anslaget för innevarande budgetår med 6 421 000 kr. Medel beräknas bl. a. för en ny tjänst som skyddskonsulent och en tjänst som inspektör. Härigenom kan Falu skyddskonsulentdistrikt delas. Två tjänster som assistent kan i detta sammanhang dras in. Vidare beräknas medel för ytterligare bidrag till Föreningen Skyddsvärnet i Göteborg för en tjänst som vårdare vid inackorderingshem.

Utskottet godtar regeringens förslag till medelsberäkning.

I motionen 797 föreslås att en arbetsgrupp skall tillsättas för att söka nya möjligheter inom frivården. Motionärerna framhåller att de dömda som undergår kriminalvård i frihet befinner sig i en besvärlig situation, vilken i praktiken leder till återfall och stora problem med återanpassningen till både arbetsliv och samhälle. Enligt motionärerna borde därför en arbetsgrupp, förslagsvis inom arbetsmarknadsstyrelsen, undersöka vilka förutsättningar som finns för att ge dem som undergår kriminalvård i frihet vidgade möjligheter till arbete och utbildning och därmed en verklig möjlighet till rehabilitering.

Kriminalvård i frihet förekommer för dem som har dömts till skyddstillsyn, som har blivit villkorligt frigivna från fängelsestraff eller som, efter dom på internering eller ungdomsfängelse, har överförs till vård utom anstalt. Antalet personer som undergick kriminalvård i frihet var den 1 oktober 1979 omkring 15 700. Ansvaret för frivården åvilar i första hand kriminalvårdens frivårdsorganisation, som f. n. består av 65 skyddskonsulentdistrikt. Som lokala organ för kriminalvården i frihet finns 50 övervakningsnämnder.

För bedömningen av motionsspörsmålet är av betydelse den samverkan som förekommer mellan kriminalvården och arbetsmarknadsstyrelsen och dess regionala och lokala myndigheter. Denna samverkan sker på flera sätt. Sålunda är arbetsmarknadsstyrelsen representerad i kriminalvårdsstyrelsens styrelse. En särskild samarbetsgrupp har tillåtts av de båda myndigheterna. Samarbetsgruppen, i vilken ingår representanter för myndigheterna, har till uppgift att bl. a. planera och samordna det lokala samarbetet mellan kriminalvården och arbetsmarknadsmyndigheterna.

För samarbetet mellan de berörda myndigheterna vid handläggning av enskilda fall finns sedan gammalt en särskild kontaktmannaorganisation hos arbetsmarknadsmyndigheterna. I varje län finns sålunda en länskontaktman med huvudsakligen länsomfattande uppgifter, vilken också tjänstgör som lokal kontaktman vid stationeringsortens anstalt, vid rixanstalt inom länet och vid frivårdsdistrikten. I de fall länskontaktmannen inte handhar den direkta kontakten med de intagna på en rixanstalt finns för sådan anstalt en särskild lokalkontaktman.

De klienter inom kriminalvården som inte kan ges arbete eller utbildning på vanlig väg är berättigade till sådana arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder som samhället vidtar. Av särskilt intresse härvidlag är de ansträngningar som görs för att ge arbete åt personer med särskilda svårigheter på arbetsmarknaden. Det är här fråga om s. k. yrkesinriktad rehabilitering som innefattar bl. a. arbetspsykologisk utredning, arbetsprövning, arbetsträning, omskolning, utbildning eller omplacering.

Den yrkesinriktade rehabiliteringen är fr. o. m. den 1 januari 1980 samordnad i särskilda arbetsmarknadsinstitut (se prop. 1978/79: 73, AU 20, rskr 186). Institutet, som finns i varje län, är nybildade myndigheter under arbetsmarknadsstyrelsen. I institutens styrelser ingår företrädare för kriminalvården. Institutet har övertagit den verksamhet med arbetsprövning och arbetsträning som har bedrivits vid främst landstingskommunala arbetsvårdsinstitut liksom vissa kurser inom arbetsmarknadsutbildningen och de arbetspsykologiska insatser som arbetsmarknadsmyndigheterna tidigare har tillhandahållit genom fristående arbetspsykologiska institut.

Frivården syftar bl. a. till att ge de dömda en möjlighet till anpassning till normalt samhällsliv. För detta ändamål erfordras givetvis åtgärder inom kriminalvårdens område, och utskottet vill i detta hänseende peka på den fortlöpande förstärkning av frivårdens resurser som har skett sedan 1973 års kriminalvårdsreform. Bl. a. har personalen fördubblats sedan år 1974.

Eftersom kriminalvårdens klienter inte sällan tillhör de grupper i samhället som har särskilda svårigheter på arbetsmarknaden erfordras emellertid också verksamma insatser för deras rehabilitering på det arbetsmarknadspolitiska området; kriminalvårdens klienter har som utskottet vid flera tillfällen tidigare understrukit samma rätt till samhällets stöd som andra medborgare.

Inom ramen för den nyss beskrivna samverkan mellan kriminalvården och arbetsmarknadsmyndigheterna bör enligt utskottets mening finnas goda möjligheter att tillgodose de önskemål rörande återanpassning till arbetsliv och samhälle som motionärerna för fram. Den nyligen tillskapade organisationen för den yrkesinriktade rehabiliteringen bör också bli ett verksamt medel i samma riktning. Innan de nya arbetsmarknadsinstitutet har varit verksamma någon längre tid anser utskottet att det

inte kan bedömas om det erfordras några åtgärder från statsmakternas sida i det hänseende som motionärerna har föreslagit.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen 797.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande *medelsberäkningen till Frivården* för budgetåret 1980/81 anvisar ett förslagsanslag av 160 379 000 kr.,
2. att riksdagen beträffande *rehabilitering inom frivården* avslår motionen 1979/80: 797.

5. Maskin- och verktygsutrustning m. m. m. fl. anslag. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna E 4—E 7 (s. 92—94) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1980/81 anvisar

1. till *Maskin- och verktygsutrustning m. m.* ett reservationsanslag av 9 200 000 kr.,
2. till *Engångsanskaffning av inventarier m. m.* ett reservationsanslag av 2 800 000 kr.,
3. till *Utbildning av personal m. fl.* ett reservationsanslag av 5 106 000 kr.,
4. till *Vårdutbildningsnämnden* ett reservationsanslag av 4 123 000 kr.

6. Byggnadsarbeten för kriminalvården. Utskottet tillstyrker regeringens under punkten E 8 (s. 94—96) framlagda förslag och hemställer

att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att besluta om vissa byggnadsarbeten för kriminalvården inom de kostnadsramar som förordats i propositionen,
2. till *Byggnadsarbeten för kriminalvården* för budgetåret 1980/81 anvisar ett reservationsanslag av 48 000 000 kr.,
3. bemyndigar regeringen att fastställa tillgångsvärden i enlighet med vad som anförts i propositionen.

Stockholm den 15 april 1980

På justitieutskottets vägnar

BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Björn Körlof (m), Gunilla André (c), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Göte Jonsson (m), Helge Klöver (s), Ella Johnsson (c), Karl-Gustaf Mathsson (s), Bonnie Bernström (fp), Maja Ohlin (s), Stina Eliasson (c) och Maja Bäckström (s).